

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล

Legal Problems Regarding Criminal Proceedings of Representatives of Juristic Persons

ธัญชนก ทวีกาญจน์¹

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330, ประเทศไทย

อีเมลติดต่อ: thunchanok_p@hotmail.com

Thunchanok Taweekarn²

Faculty of Law, Chulalongkorn University

254 Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan, Bangkok 10330, Thailand

Email: thunchanok_p@hotmail.com

Received: August 6, 2024 Revised: December 11, 2024 Accepted: December 13, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล วิเคราะห์ และเปรียบเทียบลักษณะการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิดต่อตัวนิติบุคคล หรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลของกฎหมายไทยและต่างประเทศ และเสนอแนวทางการ แก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคล กระทำความผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล

จากการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (3) กำหนดให้เฉพาะผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลเท่านั้นที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคล โดยยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่รองรับใน กรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลไม่ยอมดำเนินคดีอาญา เนื่องจากเป็นบุคคลกระทำความผิดอนินิติบุคคลเอง หรือมีผลประโยชน์ ขัดกันกับนิติบุคคล ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างสมบูรณ์และเป็นธรรม ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสียหายต่อนิติบุคคลและความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอแนวทางแก้ไข

¹ นักวิจัยอิสระด้านกฎหมาย.

² Independent Legal Researcher.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินต่อไปได้ โดยการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดีในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลไม่ยอมดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคล โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศแอฟริกาใต้ และประเทศญี่ปุ่น

คำสำคัญ: ปัญหากฎหมาย; การดำเนินคดีอาญา; ผู้มีอำนาจจัดการแทน; นิติบุคคล

Abstract

This research article aims to study concepts and theories related to criminal proceedings of juristic persons in cases where a representative of a juristic person commits an offence against the juristic person or a representative of a juristic person has a conflict of interest with the juristic person. Analyze and compare the characteristics of criminal proceedings of juristic persons in cases where a representative of a juristic person commits an offence against the juristic person or a representative of a juristic person has a conflict of interest with the juristic person under Thai and foreign laws. And propose guidelines for solving legal problems related to criminal proceedings of persons with the authority to act on behalf of a juristic person in cases where a representative of a juristic person commits an offence against the juristic person or a representative of a juristic person has a conflict of interest with the juristic person.

The study has shown that The Criminal Procedure Code, Section 5 (3) stipulates that only managers or representatives of juristic persons have the authority to prosecute criminal cases on behalf of juristic persons. There are no legal provisions to support cases where representatives of juristic persons refuse to prosecute criminal cases because they are individuals who have committed an offense against the juristic person or have conflicting interests with the juristic person. As a result, the justice process cannot proceed completely and fairly, which may lead to damage to the juristic person and confidence in the justice process. This thesis therefore proposes a solution to amend the Criminal Procedure Code of Thailand so that the justice process can continue. This is done by adding a provision regarding the appointment of a special representative in cases where a representative of a juristic person refuses to prosecute criminal cases on behalf of the juristic person. This study compares the laws of other countries, namely Germany, South Africa, and Japan.

Keywords: Legal Problems; Criminal Proceedings; Authorized Representative; Juristic Persons

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้มีสภาพบุคคล ไม่ได้มีชีวิตจิตใจเหมือนอย่างบุคคลธรรมดา การแสดงออกซึ่งความประสงค์ของนิติบุคคลจึงจำเป็นที่จะต้องกระทำโดยผ่านผู้แทนนิติบุคคล หากเกิดการกระทำความผิดอาญาฐานหนึ่งฐานใดขึ้นแล้วไปกระทบต่อสิทธิหรือความมั่นคงปลอดภัยของนิติบุคคล ก็จำเป็นจะต้องมีบุคคลเข้ามาดำเนินการแทนในการฟ้องร้องคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 5 (3) กำหนดให้ ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลในการดำเนินคดีอาญาในกรณีที่ความผิดกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น หมายความว่า บุคคลอื่นที่ไม่ได้มีอำนาจในฐานะผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลจะไม่สามารถดำเนินการแทนนิติบุคคลได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดให้อำนาจไว้

ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย ไม่ว่าผู้เสียหายจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล มีสิทธิที่จะเลือกฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเอง หรือขอให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนได้ สำหรับนิติบุคคล หากต้องการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเอง สามารถกระทำผ่านผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลได้ แต่หากต้องการให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ก็จะต้องผ่านขั้นตอนการสอบสวนก่อนเสมอ ซึ่งหากความผิดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดที่ยอมความไม่ได้ พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการสอบสวนและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาฟ้องได้โดยไม่ต้องรอคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย แต่สำหรับความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหายก่อน พนักงานสอบสวนจึงจะสามารถเข้าดำเนินการสอบสวนได้ และเมื่อมีการสอบสวนแล้วจึงจะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาฟ้องต่อไป

ปัญหาสำคัญที่พบในการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล คือ กฎหมายกำหนดให้เพียงผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ เท่านั้นที่มีอำนาจในการดำเนินการแทนนิติบุคคล ซึ่งหากผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลกลับกลายเป็นผู้กระทำความผิดต่อนิติบุคคลนั้นเสียเอง หรือหากผู้กระทำผิดนั้นมีความเกี่ยวข้องกับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคล เช่น เป็นญาติ หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็อาจเกิดปัญหาในการดำเนินคดีอาญา เพราะผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ย่อมไม่ดำเนินการฟ้องร้องตามกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้นิติบุคคลไม่มีผู้ดำเนินคดีอาญาแทน โดยเฉพาะในกรณีความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดที่ยอมความได้ ซึ่งต้องอาศัยคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายเพื่อเริ่มกระบวนการทางอาญา หากไม่มีคำร้องทุกข์พนักงานสอบสวนจะไม่มีอำนาจสอบสวน และพนักงานอัยการก็ไม่สามารถฟ้องร้องได้ ทำให้ผู้กระทำผิดหลุดพ้นจากการดำเนินคดี และนิติบุคคลไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่

ปัจจุบันมีคำพิพากษาฎีกาที่เป็นบรรทัดฐานว่า หุ่นส่วนหรือผู้ถือหุ่นสามารถฟ้องร้องหุ่นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการเพื่อได้รับผิดทางอาญาได้เมื่อได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตาม แนวคำพิพากษานี้สามารถนำไปใช้ได้เฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้จัดการหรือกรรมการของนิติบุคคลเท่านั้น หากผู้กระทำผิดเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคล ก็ยังคงต้องให้ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้อง นอกจากนี้ แนวคำพิพากษาดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้กับนิติบุคคลประเภทมหาชนรวมไปถึงสมาคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากนิติบุคคลเอกชนประเภทอื่น

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับประเทศที่มีมาตรการแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศแอฟริกาใต้ และประเทศญี่ปุ่น และได้นำเสนอแนวทางในการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล โดยศึกษาเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศแอฟริกาใต้ และประเทศญี่ปุ่น

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาโดยวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ เป็นการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร อันประกอบด้วย ตำรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำราทางวิชาการ วารสาร บทความ เอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และนำแนวทางต่าง ๆ ที่วิเคราะห์มาใช้ในการกำหนดแนวทางเพื่อหาข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล

1.5.2 ทราบผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

1.5.3 ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล

2. ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ผู้เขียนพบประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล

จากการศึกษาเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล พบว่ามีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution)

รูปแบบของการดำเนินคดีตามหลักการนี้เป็นการดำเนินคดีกันระหว่างเอกชนด้วยกันเอง ซึ่งรูปแบบการดำเนินคดีอาญาจะมีลักษณะของการดำเนินคดีคล้ายคลึงกับรูปแบบของการดำเนินคดีแพ่ง³ หลักการนี้สามารถช่วยให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ เพิ่มโอกาสในการลงโทษผู้กระทำผิด และส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีข้อวิจารณ์ว่า การที่เอกชนสามารถฟ้องคดีอาญาเองได้นั้นอาจทำให้เกิดการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เช่น การแกล้งฟ้องคดีอาญาต่อเอกชนอีกคนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ในระบบกฎหมายที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) จำเป็นต้องมีการป้องกันปัญหาในเรื่องของการใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาของเอกชนในทางที่ไม่ชอบ เช่น การให้อำนาจศาลในการปฏิเสธไว้พียงคดีไว้พิจารณาได้หากเห็นว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหา อย่างเช่นในประเทศไทยที่กำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาที่เอกชนเป็นผู้ฟ้องคดี

2.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นแนวคิดดั้งเดิมของประเทศอังกฤษที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยมองว่าเมื่อเกิดการกระทำผิดอาญาขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่ผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมด้วย ดังนั้น ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่า ผู้ดำเนินการฟ้องร้องนั้นจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาหรือไม่⁴ นอกจากนี้หลักการดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่แค่การฟ้องร้องคดีเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้อง หรือการชี้ขาดตัดสิน ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นชัดเจน เช่น บทบาทของคณะลูกขุนที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการตัดสินคดี เป็นต้น⁵

³ อุทัย อาทิวา, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2: สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินต์ติ้ง, 2558), 8.

⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), 91.

⁵ ณรงค์ ไจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2566), 32.

2.1.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เป็นหลักการที่ถือว่าการกระทำ ความผิดอาญาส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม เมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาขึ้น รัฐจึงเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาในฐานนั้น โดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการ ดำเนินคดีอาญา อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศที่ยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ก็ไม่ได้กำหนดให้รัฐมี อำนาจผูกขาดในการดำเนินคดีอาญาได้แต่ผู้เดียวอย่างเด็ดขาด แต่ยังมีการผ่อนคลายเป็นเอกชนฟ้องคดีได้บ้าง เช่นกัน เพียงแต่อาจจะกำหนดเงื่อนไขในการให้เอกชนดำเนินการฟ้องคดีอาญาเอาไว้ เช่น มีการจำกัดประเภท และฐานความผิดไว้ เป็นต้น⁶

2.1.4 ทฤษฎีองค์คัพพ (The Organic Theory)

ทฤษฎีองค์คัพพ (The Organic Theory) ถือว่า การกระทำของผู้แทนนิติบุคคลในนาม ของนิติบุคคลนั้น เหมือนการกระทำของนิติบุคคลนั่นเอง นิติบุคคลจึงต้องรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น แม้ว่าอยู่นอกเหนือวัตถุประสงค์ก็ตาม กล่าวคือ หากผู้แทนนิติบุคคลทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกในนาม นิติบุคคล นิติบุคคลก็ต้องผูกพันตามนั้น แนวคิดนี้เปรียบเสมือนว่า นิติบุคคลมีตัวตนจริง ๆ ในสังคม และผู้แทน นิติบุคคลก็เปรียบเสมือนอวัยวะ (Organ) ส่วนหนึ่งของนิติบุคคลที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้⁷

2.1.5 หลักความไว้วางใจ (Fiduciary Duties)

หลักความไว้วางใจ (Fiduciary Duties) หมายถึง หน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลที่มี หน้าที่ดูแลหรือจัดการทรัพย์สินหรือกิจการของบุคคลอื่นในอันที่จะต้องดูแลทรัพย์สินหรือกิจการของผู้อื่นด้วย เจตนาที่สุจริต กล่าวคือ บุคคลที่ได้รับความไว้วางใจให้ดูแลทรัพย์สินหรือกิจการของผู้อื่นนั้นจะต้องปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของอีกฝ่ายเป็นสำคัญ และห้ามมิให้ใช้ประโยชน์จากตำแหน่ง หรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อประโยชน์ส่วนตัว⁸ หลักการนี้เป็นหลักการของความเป็นธรรมตามกฎหมายเอ็คควิตี้ที่ กำหนดให้บุคคลที่อยู่ในฐานะได้รับความไว้วางใจจะต้องมีหน้าที่ที่จะไม่แสวงหาประโยชน์จากความสัมพันธ์นั้น หรือมิใช่ใช้อำนาจหรืออิทธิพลใดที่จะครอบงำผู้มอบความไว้วางใจให้ในฐานะที่ตนเองมีสถานะที่ดีกว่าหรือได้รับความ ไว้วางใจ แม้ว่าการกระทำนั้นจะยังไม่เกิดขึ้นหรือยังไม่เกิดความเสียหายใด ๆ กับบุคคลที่มอบความไว้วางใจ ก็ตาม⁹ ซึ่งผู้ที่อยู่ในฐานะได้รับความไว้วางใจ (Fiduciary Duty) มีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก หน้าที่ ในการใช้ความซื่อสัตย์สุจริต (Duty of Loyalty) กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับความไว้วางใจต้องให้ความสำคัญกับ

⁶ คณิต ฌ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, 93.

⁷ กิตติศักดิ์ ปรกติ, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะบุคคล: บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2564), 202.

⁸ รัชดาพร สังวร, “Fiduciary Duties กับความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารในบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์,” *วารสารกระบวนการยุติธรรม* 1, ฉ. 1 (มิถุนายน – กันยายน 2551): 59.

⁹ คีทลีย์ สิงห์, “ความสัมพันธ์ของผู้ที่อยู่ในฐานะได้รับความไว้วางใจและ Fiduciary Duty ตามคำพิพากษาของศาลคอมมอนลอว์,” *บทบัญญัติ* 67, ฉ. 2 (2554): 162-184.

ผลประโยชน์ของผู้มอบความไว้วางใจเป็นอันดับแรก และหลีกเลี่ยงการกระทำใด ๆ ที่ขัดต่อผลประโยชน์นั้น และต้องไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวจากตำแหน่งหรือข้อมูลที่ได้รับมอบหมาย และประการที่สอง หน้าที่ในการระมัดระวัง (Duty of Care) กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในฐานะได้รับความไว้วางใจต้องปฏิบัติหน้าที่ โดยใช้ความรู้ความชำนาญด้วยความระมัดระวัง¹⁰

2.2 การดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลของกฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (3) ของไทย กำหนดให้เฉพาะผู้จัดการหรือผู้แทนตามกฎหมายของนิติบุคคลเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาแทนนิติบุคคล ข้อจำกัดนี้อาจก่อให้เกิดช่องว่างในทางกฎหมายและความไม่เป็นธรรมต่อนิติบุคคล โดยเฉพาะในกรณีคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ที่ต้องอาศัยการร้องทุกข์ของผู้เสียหายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเริ่มต้นกระบวนการทางอาญา ซึ่งหากผู้จัดการหรือผู้แทนที่มีอำนาจในการร้องทุกข์ไม่ดำเนินการ เนื่องจากเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง หรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับนิติบุคคล จะทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถเดินหน้าต่อไปได้ ส่งผลให้นิติบุคคลสูญเสียสิทธิในการดำเนินคดีอาญาและไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลเอกชน มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1041/2558 เป็นกรณีที่ผู้เสียหายเป็นบริษัท ซึ่งกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทและเป็นกรรมการบริษัทเป็นผู้กระทำผิดต่อบริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคลนั้น กรณีเช่นนี้ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นย่อมได้รับความเสียหาย มีสิทธิฟ้องหุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการให้รับผิดชอบทางอาญาได้¹¹ หากพิจารณาตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว การที่ศาลให้สิทธิแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในการฟ้องคดีอาญาต่อหุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการ เป็นการให้สิทธิแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในฐานะที่เป็นผู้เสียหายโดยตรงตามมาตรา 2 (4) มิใช่ในฐานะผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลตามมาตรา 5 (3) ซึ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวก็ยังสามารใช้ได้กับเพียงนิติบุคคลในกฎหมายเอกชนบางประเภทเท่านั้น ไม่สามารถนำมาปรับใช้ให้ครอบคลุมถึงนิติบุคคลประเภทมหาชนได้ เนื่องจากสถานะของพนักงานในนิติบุคคลมหาชน กับสถานะของหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในนิติบุคคลเอกชนมีลักษณะที่แตกต่างกัน ในนิติบุคคลเอกชน หุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีผลประโยชน์โดยตรงจากการดำเนินกิจการของบริษัท ดังนั้น เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ผู้ถือหุ้นจึงถือได้ว่าเป็นผู้เสียหายโดยตรงได้ในทางตรงกันข้าม สำหรับนิติบุคคลมหาชน เช่น หน่วยงานรัฐ พนักงานในหน่วยงานนั้นอาจไม่มีผลประโยชน์โดยตรงจากการดำเนินกิจการของหน่วยงาน และอาจไม่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยตรง การนำหลักการของผู้เสียหายโดยตรงมาใช้กับกรณีของนิติบุคคลมหาชนอาจจะยังไม่สมเหตุสมผล อีกทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมีขอบเขตการนำไปใช้กับนิติบุคคลเอกชนอย่างจำกัด โดยนำไปใช้ได้เฉพาะในกรณีที่

¹⁰ นิภาพรณ์ วงศ์วัฒน์เดช, “การนำหลัก Fiduciary Duty มาใช้เพื่อเสริมกลไกการคุ้มครองนักลงทุนหรือลูกค้าที่ใช้บริการนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ในประเทศไทย,” *วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย* 7, ฉ. 1 (มกราคม - มิถุนายน 2558): 101.

¹¹ ธนรัตน์ ทังทอง, วิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 4, แก้ไขครั้งที่ 4, สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2567, <https://www.thethaiibar.or.th/thaiibarweb/download/term2/thanarat/th4.pdf/>

ผู้กระทำความผิดเป็นผู้จัดการหรือกรรมการของนิติบุคคลเอกชนเท่านั้น¹² ซึ่งยังคงมีช่องว่างกฎหมายในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลภายนอกองค์กร แต่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกันกับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลเอกชน ซึ่งอาจทำให้ผู้แทนนิติบุคคลไม่ยอมดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ รวมไปถึงกรณีที่นิติบุคคลนั้นเป็นสมาคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากนิติบุคคลเอกชนประเภทอื่น โดยทรัพย์สินในสมาคมถือเป็นของสมาคมเอง สมาชิกไม่มีสิทธิในทรัพย์สินหรือผลกำไรจากสมาคม¹³ และหากผู้แทนของสมาคมกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของสมาคม ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นก็จะถือเป็นความเสียหายของสมาคมไม่ใช่ความเสียหายของสมาชิกโดยตรง ดังนั้น จึงไม่สามารถนำหลักการของผู้เสียหายโดยตรงตามแนวคำพิพากษาฎีกานี้มาใช้ได้เช่นกัน

ในกรณีที่ผู้แทนหน่วยงานรัฐกระทำความผิด แม้กฎหมายไทยจะมีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและหน้าที่ในการยุติธรรม โดยให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐมีอำนาจดำเนินคดีได้ แต่หากผู้กระทำความผิดไม่มีหน้าที่โดยตรงหรือไม่ได้ใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมาย การกระทำความผิดอาจไม่อยู่ในขอบเขตอำนาจของ ป.ป.ช. เช่นเดียวกับความผิดบางประเภท เช่น ฉ้อโกง ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและหน้าที่ในการยุติธรรม อีกทั้ง หากในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ใช่เจ้าพนักงานเองแต่เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับเจ้าพนักงาน เช่นนี้ ป.ป.ช. ก็ไม่สามารถเข้ามาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานนั้นได้เช่นกัน เนื่องจากขอบเขตอำนาจการดำเนินคดีของ ป.ป.ช. ถูกจำกัดอยู่ในกรอบของการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าพนักงานเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลมหาชนที่เป็นหน่วยงานของรัฐ สำนักงานอัยการสูงสุดเคยมีหนังสือที่ อส 0017/14144 ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2537 ซึ่งให้ความเห็นว่า หากการกระทำนั้นเป็นการกระทำความผิดต่อทรัพย์สินของรัฐไม่ถือเป็นความผิดอันยอมความได้ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์จากผู้แทนนิติบุคคล อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาในกรณีดังกล่าวแตกต่างออกไป ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 11732/2557 โดยศาลฎีกาเห็นว่า แม้ว่าทรัพย์สินที่ถูกกระทำความผิดจะเป็นของรัฐ แต่ตามหลักกฎหมายทั่วไป ความผิดฐานฉ้อโกงยังคงเป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งหมายความว่าจำเป็นต้องมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหายโดยตรง เนื่องจากกฎหมายอาญาไทยไม่ได้มีการแบ่งแยกประเภทของผู้เสียหายระหว่างนิติบุคคลทั่วไปกับหน่วยงานของรัฐในความผิดฐานฉ้อโกง การตีความกฎหมายให้แตกต่างออกไปจากบทบัญญัติที่มีอยู่นั้นจึงไม่สามารถทำได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลมหาชนที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันได้แก่ เทศบาล ตำบล และจังหวัด แม้จะมีกฎหมายว่าด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละประเภทที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดระเบียบบริหารของหน่วยงานนั้น ๆ ไว้ พร้อมทั้งกำหนดในเรื่องของการกำกับดูแลหน่วยงานดังกล่าว หากปรากฏว่าบุคคลในฐานะผู้แทนของหน่วยงานนั้น ๆ กระทำการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ให้บุคคลที่มีอำนาจกำกับดูแลหน่วยงานนั้นสามารถดำเนินการ

¹² ณรงค์ ใจหาญ, *วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*, 29.

¹³ สุพจน์ คุ้มานะชัย, *ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย บุคคล* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2546), 179.

สอบสวนและสั่งให้บุคคลในฐานะผู้แทนของหน่วยงานนั้นพ้นจากตำแหน่งได้¹⁴ แต่กลไกดังกล่าวก็เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งในทางกฎหมายปกครองที่รัฐใช้ควบคุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ไม่ใช่การกำหนดวิธีการดำเนินคดีอาญาในกรณีที่ไม่มีการร้องทุกข์ของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล

จะเห็นได้ว่า สำหรับนิติบุคคลมหาชน ยังไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายอาญาใดที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหา ทำให้เมื่อเกิดความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาขึ้น นิติบุคคลมหาชนต้องพึ่งพาอำนาจของผู้แทนนิติบุคคลในการดำเนินคดีอาญาเพียงทางเดียว และหากผู้แทนนิติบุคคลไม่ยอมดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ยอมร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้ จะทำให้นิติบุคคลสูญเสียสิทธิในการดำเนินคดีอาญา ปัญหาลักษณะนี้เคยปรากฏชัดในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11732/2557 เป็นกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเทศบาลนครลำปาง ซึ่งเป็นนิติบุคคลมหาชน กรณีนี้ผู้แทนนิติบุคคลไม่แจ้งความร้องทุกข์เพราะมีส่วนร่วมกระทำความผิดในฐานฉ้อโกง ซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวจำต้องมีการร้องทุกข์ มิเช่นนั้นเจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถดำเนินคดีได้ กรณีนี้ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า การที่ผู้แทนนิติบุคคลไม่แจ้งความร้องทุกข์เพราะมีส่วนร่วมกระทำความผิดมิใช่เหตุที่จะยกขึ้นอ้างเพื่อยกเว้นบทบัญญัติในเรื่องผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ เมื่อผู้แทนนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายที่ 1 มิได้ร้องทุกข์ดังนี้ ก็ต้องถือว่าไม่มีการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมายและต้องห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีนี้ต่อศาล จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจำกัดอำนาจในการดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคลให้เฉพาะผู้จัดการหรือผู้แทนตามกฎหมาย อาจเปิดช่องให้ผู้กระทำความผิดหลบเลี่ยงการถูกดำเนินคดีได้ เพื่อแก้ไขปัญหาประเทศไทยควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นสามารถดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคลในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลไม่ดำเนินการเนื่องจากเป็นผู้กระทำความผิดหรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับนิติบุคคล เพื่อให้นิติบุคคลทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลมหาชนหรือเอกชน มีโอกาสได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนั้น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6 มีการบัญญัติเพื่อเป็นการอุดช่องว่างในกรณีสำหรับผู้เยาว์ หรือผู้เป็นบุคคลวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล หรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถกระทำหน้าที่ได้ หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ หรือผู้เป็นบุคคลวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ โดยให้ญาติหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องสามารถร้องขอศาลให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีดำเนินคดีแทนได้ แต่บทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติไว้เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายกรณีตาม มาตรา 5 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น¹⁵ ซึ่งหากผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลตามมาตรา 5 (3) ไม่ยอมดำเนินคดีอาญาในความผิดฐานนั้น เนื่องจากเป็นผู้กระทำความผิด หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลที่ซึ่งเป็นผู้เสียหายนั่นเองเช่นนี้ ก็ไม่มีบุคคลใดสามารถร้องขอศาลให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ เนื่องจากมาตรา 6 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ไม่ครอบคลุมถึงกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคล

¹⁴ ชาญชัย แสงศักดิ์, รัฐและนิติบุคคลมหาชน (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2565), 270-279.

¹⁵ ณรงค์ ใจหาญ, วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, 31.

2.3 การดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลของกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลของกฎหมายต่างประเทศพบว่า แต่ละประเทศก็มีกลไกในการแก้ไขปัญหาอย่างหลากหลาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ หน่วยงานรัฐจึงเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก แต่มีข้อจำกัดในบางฐานความผิดโดยในความผิดประเภทนี้ คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมอาญาสามารถเริ่มต้นดำเนินคดีได้ หากไม่มีการร้องทุกข์ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่สามารถทำการสืบสวน สอบสวน หรือดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้¹⁶ อย่างไรก็ตาม กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นได้ออกแบบกลไกเพื่อเปิดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย เพื่อให้สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ โดยกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถร้องขอพนักงานอัยการให้แต่งตั้งบุคคลอื่นใดเป็นผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์แทนนิติบุคคลนั้นได้ ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 234 บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ไม่มีบุคคลใดสามารถร้องทุกข์เกี่ยวกับความผิดที่ต้องร้องทุกข์ พนักงานอัยการสามารถแต่งตั้งบุคคลอื่นให้สามารถร้องทุกข์ได้ตามคำร้องขอของผู้ที่เกี่ยวข้อง¹⁷ ดังนั้นแล้ว ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้เสียหายจากความผิดอาญาและจำเป็นต้องมีการร้องทุกข์ หากผู้แทนนิติบุคคลที่มีอำนาจในการร้องทุกข์ไม่ดำเนินการร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเนื่องจากเป็นผู้กระทำความผิดต่อตัวนิติบุคคลเองหรือมีผลประโยชน์ขัดกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถร้องขอให้พนักงานอัยการแต่งตั้งบุคคลอื่นให้มีอำนาจในการร้องทุกข์แทนนิติบุคคลนั้นได้

2.3.2 ประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ หน่วยงานรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินคดีอาญา แต่กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเองได้ในความผิดบางประเภทตามที่กฎหมายกำหนด (Privatklage)¹⁸ อย่างไรก็ตาม การฟ้องร้องคดีของผู้เสียหายมีเงื่อนไขที่จำกัด โดยทั่วไปจะใช้กับความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง และผู้เสียหายต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดนั้น

ในกรณีที่นิติบุคคลในเยอรมนีตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง และการกระทำผิดนั้นเกิดจากการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลนั้นเสียเอง หรือเป็นกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลนั้นมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับนิติบุคคล ซึ่งส่งผลให้ผู้แทนนิติบุคคลไม่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาต่อตนเองหรือบุคคลอื่น

¹⁶ รังสิมา ดาราพงษ์, “การนับอายุความร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้ กรณีผู้เสียหายเป็นบุคคลผู้หย่อนความสามารถ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2560), 99.

¹⁷ Code of Criminal Procedure (Act No. 131 of 1948), Article 234.

¹⁸ German Code of Criminal Procedure, Sec 374 (1).

ที่อาจมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกัน โดยทั่วไปแล้ว หน่วยงานของรัฐในประเทศเยอรมนีก็ยังมีอำนาจสามารถเข้ามาดำเนินคดีอาญาได้โดยผ่านพนักงานอัยการ ทั้งนี้ อาจยังต้องอาศัยการแจ้งความการร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการริเริ่มคดี อย่างไรก็ตาม หากความผิดอาญาที่ได้กระทำลงอันทำให้นิติบุคคลเกิดความเสียหายนั้น เป็นความผิดประเภท (Antragsdelikt) ซึ่งเป็นความผิดที่จะต้องมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหายอันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญา หากไม่มีการร้องทุกข์จากผู้เสียหายคดีนั้นก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคล ผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์คือ ผู้แทนนิติบุคคล ดังนั้น หากผู้แทนนิติบุคคลไม่ดำเนินการร้องทุกข์ในคดีความผิดที่ต้องอาศัยการร้องทุกข์ของผู้เสียหายเป็นสำคัญ คดีนั้นก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ กฎหมายของเยอรมนีจึงได้ออกแบบกลไกเพื่อปิดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีผู้เสียหายร้องทุกข์จากนิติบุคคล ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคล เพื่อให้การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดยังสามารถเกิดขึ้นได้ โดยพระราชบัญญัติบริษัทจำกัด (Act on Limited Liability Companies: GmbHG) มาตรา 85 ของเยอรมนี ได้ระบุถึงความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยความลับของบริษัท ซึ่งเป็นความผิดทางอาญาที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ (Antragsdelikt) กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาในความผิดนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเสียก่อน ซึ่งพระราชบัญญัติบริษัทจำกัด มาตรา 85 (3) ได้บัญญัติถึงกรณีความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยความลับของบริษัทไว้อย่างชัดเจนว่า ความผิดนี้สามารถดำเนินคดีได้เฉพาะเมื่อบริษัทได้ร้องทุกข์เท่านั้น ในกรณีที่กรรมการบริษัทหรือผู้ชำระบัญชีเป็นผู้กระทำความผิด คณะกรรมการหรือหากไม่มีคณะกรรมการ ให้ผู้แทนพิเศษที่แต่งตั้งโดยผู้ถือหุ้น มีสิทธิ์ยื่นคำร้องทุกข์ได้ และในกรณีที่สมาชิกของคณะกรรมการเป็นผู้กระทำความผิด ให้กรรมการหรือผู้ชำระบัญชีมีสิทธิ์ยื่นคำร้องทุกข์¹⁹

ดังนั้น ผู้แทนพิเศษ (Besondere Vertreter) จึงเป็นกลไกสำคัญในกฎหมายของเยอรมนี ที่ช่วยให้บริษัทสามารถดำเนินการร้องทุกข์ได้แม้ว่ากรรมการหรือผู้แทนของบริษัทจะไม่สามารถหรือไม่ยินยอมดำเนินการร้องทุกข์ โดยดำเนินการแต่งตั้งผู้แทนพิเศษ ซึ่งจะต้องได้รับการแต่งตั้งจากผู้ถือหุ้นโดยมติพิเศษหรือจากศาลตามคำร้องขอ²⁰

2.2.3 ประเทศแอฟริกาใต้

ประเทศแอฟริกาใต้ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินคดีอาญา แต่กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีเองได้ในบางกรณี ตามมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1977 (The Criminal Procedure Act 1977) ที่อนุญาตให้ผู้เสียหายดำเนินคดีเองได้หากอัยการสูงสุดไม่ฟ้อง และมาตรา 8 ที่ให้องค์กรรัฐสามารถฟ้องคดีได้โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการ²¹ อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่ได้ขยายสิทธินี้ไปถึงนิติบุคคลเอกชน เช่น บริษัทเอกชน สมาคม

¹⁹ Act on Limited Liability Companies (GmbHG), Sec 85.

²⁰ Eva Nase, "Germany Minority Shareholder Rights Iba Corporate and M&a Law Committee 2022," last modified June 7, 2022, accessed April 11, 2024, <https://www.ibanet.org/document?id=Germany-minority-shareholder-rights-2022/>

²¹ Jamil Ddamulira Mujuzi, "The History and Nature of the Right to Institute a Private Prosecution in South Africa," *Fundamina* 25, no. 1 (January 2019): 132.

หรือองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ ซึ่งหมายความว่า นิติบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถฟ้องร้องคดีอาญาได้โดยตรง²² แม้กฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้จะกำหนดเงื่อนไขที่เข้มงวดในการฟ้องร้องคดีอาญา และไม่อนุญาตให้ นิติบุคคลเอกชนดำเนินคดีเองได้โดยตรง แต่ผู้เสียหายก็ยังคงมีสิทธิในฐานะผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้มีการสืบสวนสอบสวน และดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิด โดยในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้เสียหายจะต้องดำเนินการร้องทุกข์ผ่านผู้แทนนิติบุคคล ซึ่งหากผู้แทนนิติบุคคลไม่ยอมร้องทุกข์เนื่องจากเป็นผู้กระทำความผิดต่อ นิติบุคคลหรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับนิติบุคคล เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยังคงสามารถดำเนินการสืบสวนคดีอาญา ได้เองโดยไม่จำเป็นต้องรอการร้องทุกข์จากผู้แทนนิติบุคคล เพราะในแอฟริกาใต้ การร้องทุกข์ของผู้เสียหายไม่ ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเริ่มกระบวนการสืบสวนและดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากมีการกระทำผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน และดำเนินการในนามของรัฐได้ แม้จะไม่มี การร้องทุกข์จากผู้เสียหายก็ตาม²³

2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคลในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิด ต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล โดยเปรียบเทียบกฎหมายไทยและ ต่างประเทศ

เมื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนคดี โดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหาย ซึ่งเป็นแนวทางของประเทศแอฟริกาใต้ อาจไม่เหมาะสมสำหรับการ นำไปปรับใช้ในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยมีความผิดอาญาประเภทความผิดอันยอมความได้ ซึ่งกฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายตัดสินใจว่าจะร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีหรือจะยอมความกัน ในกรณีที่ความเสียหาย ไม่ร้ายแรง การยอมความอาจเป็นทางเลือกที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด และยังช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายเมื่อเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล ส่วนกลไกการแต่งตั้ง ผู้แทนพิเศษ ตามมาตรา 85 ของกฎหมายบริษัทในประเทศเยอรมนี เป็นกลไกที่จำกัดขอบเขตการแต่งตั้งผู้แทน พิเศษไว้เฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นกรรมการหรือผู้แทนของบริษัท และความผิดที่กระทำนั้นต้องเป็นความผิด เกี่ยวกับการเปิดเผยความลับของบริษัทเท่านั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า กฎหมายดังกล่าวมีข้อจำกัดมากจนทำให้ไม่ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคลในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิดต่อตัว นิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลได้อย่างครอบคลุมทุกกรณี จึงยังไม่เหมาะสมหาก จะนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 234 ได้ เปิดช่องทางให้บุคคลใดก็ตามที่อาจได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้น สามารถยื่นคำร้องขอต่อ พนักงานอัยการเพื่อแต่งตั้งผู้แทนพิเศษในการร้องทุกข์แทนผู้เสียหายได้ โดยกฎหมายนี้ได้ครอบคลุมไปถึงกรณีที่ ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลมหาชนหรือเอกชน จึงเห็นสมควรนำมาปรับใช้ใน ประเทศไทย เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดอาศัยช่องว่างทางกฎหมายดังกล่าวมาหลีกเลี่ยงให้ตนเองไม่ต้อง ถูกดำเนินคดี อย่างไรก็ตาม การนำหลักการของประเทศญี่ปุ่นมาปรับใช้ในประเทศไทย จำเป็นต้องมีการปรับใช้

²² Ibid.

²³ Chris Botha and Johan Burger, "Can the Police Investigate a Case That Hasn't Been Reported?," last modified June 6, 2019, accessed April 11, 2024, <https://www.issafrica.org/iss-today/can-the-police-investigate-a-case-that-hasnt-been-reported/>

กฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยด้วย ซึ่งมาตรา 6 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยได้มีการบัญญัติในเรื่องของการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีไว้อยู่แล้ว แต่กำหนดให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ในกรณีที่ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือเมื่อผู้แทนไม่สามารถทำหน้าที่ได้หรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งเท่านั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรนำหลักการของประเทศญี่ปุ่นที่ให้ผู้ดูแลได้แก่ผู้ปกครองที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น สามารถยื่นคำร้องเพื่อแต่งตั้งผู้แทนพิเศษในการร้องทุกข์แทนผู้เสียหายได้ มาปรับใช้กับการตั้งผู้แทนเฉพาะคดี ตามมาตรา 6 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย สำหรับในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลด้วย

2.5 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคลในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

เมื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบแล้วผู้เขียนเห็นว่า การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนคดีโดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหาย ซึ่งเป็นแนวทางของประเทศแอฟริกาใต้ อาจไม่เหมาะสมสำหรับการนำไปปรับใช้ในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยมีความผิดอาญาประเภทความผิดอันยอมความได้ ซึ่งกฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายตัดสินใจว่าจะร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีหรือจะยอมความกัน ในกรณีที่ความเสียหายไม่ร้ายแรง การยอมความอาจเป็นทางเลือกที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด และยังช่วยประหยัดเวลารวมถึงค่าใช้จ่ายเมื่อเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล ส่วนกลไกการแต่งตั้งผู้แทนพิเศษ ตามมาตรา 85 ของกฎหมายบริษัทในประเทศเยอรมนี เป็นกลไกที่จำกัดขอบเขตการแต่งตั้งผู้แทนพิเศษไว้เฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นกรรมการหรือผู้แทนของบริษัท และความผิดที่กระทำนั้นต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยความลับของบริษัทเท่านั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า กฎหมายดังกล่าวมีข้อจำกัดมากจนทำให้ไม่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคลในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อตัวนิติบุคคลหรือผู้แทนนิติบุคคลมีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคลได้อย่างครอบคลุมทุกกรณี จึงยังไม่เหมาะสมหากจะนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 234 ได้เปิดช่องทางให้ผู้ดูแลได้แก่ผู้ปกครองที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น สามารถยื่นคำร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อแต่งตั้งผู้แทนพิเศษในการร้องทุกข์แทนผู้เสียหายได้ โดยกฎหมายนี้ได้ครอบคลุมไปถึงกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลมหาชนหรือเอกชน จึงเห็นสมควรนำมาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดอาศัยช่องว่างทางกฎหมายดังกล่าวมาหลีกเลี่ยงให้ตนเองไม่ต้องถูกดำเนินคดี อย่างไรก็ตาม การนำหลักการของประเทศญี่ปุ่นมาปรับใช้ในประเทศไทย จำเป็นต้องมีการปรับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยด้วย ซึ่งมาตรา 6 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยได้มีการบัญญัติในเรื่องของการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีไว้อยู่แล้ว แต่กำหนดไว้สำหรับเพียงในกรณีที่ผู้เยาว์ หรือผู้เป็นบุคคลวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ ที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล หรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถกระทำหน้าที่ได้ หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ หรือผู้เป็นบุคคลวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ โดยให้ญาติหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวของสามารถร้องขอศาลให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีดำเนินคดีแทนได้เท่านั้นผู้เขียนเห็นว่า ควรนำหลักการของประเทศญี่ปุ่นที่ให้ผู้ดูแลได้แก่ผู้ปกครองที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น สามารถยื่นคำร้องเพื่อแต่งตั้งผู้แทนพิเศษในการร้องทุกข์แทนผู้เสียหายได้ มาปรับใช้กับการตั้งผู้แทนเฉพาะคดี ตามมาตรา 6 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย สำหรับในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคลด้วย

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ผู้เขียนสามารถสรุปผลและเสนอแนะดังต่อไปนี้

3.1 สรุปผล

การดำเนินคดีอาญาของนิติบุคคลในไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (3) กำหนดให้เฉพาะผู้จัดการหรือผู้แทนตามกฎหมายของนิติบุคคลเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาแทนนิติบุคคล ข้อจำกัดนี้อาจทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและสร้างความไม่เป็นธรรมแก่นิติบุคคล โดยเฉพาะในกรณีคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งต้องอาศัยการร้องทุกข์จากผู้เสียหายเป็นสำคัญ หากผู้แทนที่มีอำนาจไม่ดำเนินการร้องทุกข์เนื่องจากเป็นผู้กระทำผิดหรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับนิติบุคคล กระบวนการยุติธรรมในคดีนั้นก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ นิติบุคคลจึงสูญเสียสิทธิในการดำเนินคดีอาญาและไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายในประเทศอื่น เช่น ญี่ปุ่น เยอรมนี และแอฟริกาใต้ พบว่ามีมาตรการที่แก้ไขปัญหานี้ โดยในญี่ปุ่นเปิดโอกาสให้บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอแต่งตั้งผู้แทนพิเศษในการร้องทุกข์ ในกรณีที่ไม่มีบุคคลใดสามารถยื่นร้องทุกข์เกี่ยวกับความผิดที่ต้องการการร้องทุกข์ได้ เยอรมนีมีการแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะกรณีความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยความลับของบริษัท ส่วนในแอฟริกาใต้ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถสืบสวนคดีได้โดยไม่ต้องอาศัยการร้องทุกข์ของผู้เสียหาย ในขณะที่ประเทศไทย ยังไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหานี้ จึงควรมุ่งกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมาใช้กับประเทศไทย โดยให้มีการแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดีในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้กระทำผิดหรือมีผลประโยชน์ขัดกัน

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ผู้เขียนเห็นว่าควรอาศัยหลักการจากกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมาใช้ให้เข้ากับบริบทของกฎหมายไทย เนื่องจากมาตรา 6 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยได้มีการบัญญัติในเรื่องของการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีไว้อยู่แล้ว แต่กำหนดให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ในกรณีที่ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือเมื่อผู้แทนไม่สามารถทำหน้าที่ได้หรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งเท่านั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงมาตรา 6 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยขยายขอบเขตให้ครอบคลุมถึงกรณีที่ผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลไม่ดำเนินการแทนนิติบุคคล เนื่องจากเป็นบุคคลที่กระทำความผิดต่อตัวนิติบุคคลเสียเอง หรือเป็นบุคคลที่มีผลประโยชน์ขัดกันกับนิติบุคคล โดยอนุญาตให้บุคคลอื่นที่มีส่วนได้เสีย หรือมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการในนิติบุคคล เช่น ผู้ถือหุ้น หรือผู้บริหารระดับสูงในตำแหน่งรองลงมา สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดีในการดำเนินคดีแทนนิติบุคคลได้อีก ผู้เขียนเห็นว่า บุคคลที่มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดีนั้น สมควรเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย หรือมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการในนิติบุคคล เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนิติบุคคล ซึ่งจะมีความเข้าใจในกิจการของนิติบุคคลนั้นเป็นอย่างดี

References

- Botha, Chris, and Johan Burger. “Can the Police Investigate a Case That Hasn’t Been Reported.” Last modified June 6, 2019. Accessed April 11, 2024. <https://www.issafrica.org/iss-today/can-the-police-investigate-a-case-that-hasnt-been-reported/>
- Chanchai Saengsak. *State and Public Legal Entities*. Bangkok: Winyuchon, 2022. [In Thai]
- Kanit Na Nakorn. *Criminal Procedure Law*. Bangkok: Winyuchon, 2018. [In Thai]
- Kittisak Prakad. *Explanation of Personal Law: Natural Persons and Legal Entities*. Bangkok: Winyuchon, 2021. [In Thai]
- Kukrit Singhal. “Fiduciary Relationship and Fiduciary Duty under Common Law Court Judgments.” *Batbandit* 67, no. 2 (2011): 162-184. [In Thai]
- Mujuzi, Jamil Ddamulira. “The History and Nature of the Right to Institute a Private Prosecution in South Africa.” *Fundamina* 25, no. 1 (January 2019): 132.
- Narong Jaihan. *Criminal Procedure Volume 1*. Bangkok: Winyuchon, 1992. [In Thai]
- Nase, Eva. “Germany Minority Shareholder Rights Iba Corporate and M&a Law Committee 2022.” Last modified June 7, 2022. Accessed April 11, 2024. <https://www.ibanet.org/document?id=Germany-minority-shareholder-rights-2022/>
- Nipapat Wongwattanadet. “The Application of Fiduciary Duty Principle to Strengthen the Mechanism for the Protection of Investors or Customers Using Securities Brokerage Services in Thailand.” *Journal of Law, Faculty of Law, University of the Thai Chamber of Commerce* 7, no. 1 (January-June 2015): 101. [In Thai]
- Rangsima Darapong. “Calculating the Statute of Limitations for Complaints in Compoundable Offences in Cases Where the Injured Party is a Person with Reduced Capacity.” Master’s thesis, Faculty of Law, National Institute of Development Administration, 2017. [In Thai]
- Ratchadaporn Sangwon. “Fiduciary Duties and Liability of Directors and Executives in Limited Companies under the Civil and Commercial Code.” *Journal of Justice Process* 1, no. 1 (June–September 2008): 59. [In Thai]
- Supot Kumanachai. *Summary of Civil and Commercial Law Principles on Persons*. Bangkok: Nititham Publishing, 2003. [In Thai]
- Thanarat Thangthong. “Criminal Procedure Law 4.” Last modified January 3, 2020. Accessed September 5, 2024. <https://www.thethaibar.or.th/thaibarweb/download/term2/thanarat/th4.pdf/> [In Thai]